STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE, 2015, nr.4(84)
Seria "Științe umanistice" ISSN 1811-2668 ISSN online 2345-1009 p.28-34

MERCENARI MOLDOVENI ÎN OASTEA RUSĂ (SECOLELE XVII-XVIII) – ÎNTRE „PRIETENIE" ŞI REALITATE ISTORICĂ

Ion EREMIA
Universitatea de Stat din Moldova

Secolele XVII-XVIII erau timpurile când serviciul militar aducea încă venituri. În condițiile înnăspririi suzeranității otomane mulți dintre locuitorii Moldovei, amintiți în izvoarele istorice cu termenul *volohi*, în căutarea unei vieți mai bune emigrau şi se înrolau în armatele străine ca mercenari în țările: Polonia, Suedia, Rusia ş.a. Un alt curent de *volohi* veneau în Rusia împreună cu sârbii din Bulgaria sau din teritoriile habsburgice unde migraseră ceva mai înainte. Izvoarele istorice amintesc destul de clar mercenarii *volohi* în Rusia. În legătură cu acest fapt apare ca firească întrebarea: putem oare să considerăm acest serviciu militar al mercenarilor drept argument al „prieteniei milenare" dintre poporul „moldovenesc" şi cel rus, aşa cum a calificat-o istoriografia sovietică dar şi o serie de istorici contemporani? Or, mercenari volohi au existat şi în Polonia şi în Suedia, dar asemenea calificări nu au fost date. De asemenea, este arhicunoscut faptul că în armata rusă, îndeosebi începând cu perioada lui Petru I, au fost invitați mercenari din multe alte state ale Europei Occidentale, dar concluzia privind „prietenia milenară" cu aceste state nu a fost şi nu este lansată nici astăzi.
Cuvinte-cheie: *mercenari, volohi, Moldova, unitate moldovenească, Constantin Cantemir.*

MOLDAVIAN MERCENARIES IN RUSSIAN ARMY (DURING THE XVIIth – XVIIIth CENTURIES) – BETWEEN "FRIENDSHIP" AND HISTORICAL REALITY

In the seventeenth and eighteenth centuries military service was still an occupation that kind of income. With more and more oppressive Ottoman suzerainty, most inhabitants of Moldova, designated historical sources volochs time in search of a better life, immigrants and employed as mercenaries in the armies of foreign countries: Poland, Sweden, Russia, etc. Volochs Another wave came in Russia, together with the Serbs in the Balkans or the Habsburg possessions, which had migrated earlier. Historical sources attest in detail volochs mercenary presence in Russia. In connection with this fact, of course the question is, can we really rely on the service of these mercenaries, as an argument to demonstrate centuries-old friendship between peoples "Moldovan" and Russian, as did the Soviet historiography and carry some historians today? Volochs mercenaries have been in the service of other countries, for example, Poland and Sweden, but we have similar likes. It is well known that the Russian army, especially since Peter are invited many foreign military states in Western Europe, but the conclusion on "centuries-old friendship" with these countries was also avoided.
Keywords: *mercenaries, volochs, Moldova, Moldovan regiment, Constantin Cantemir.*

În perioada respectivă, serviciul militar era încă o ocupație care aducea venit. În condițiile suzeranității otomane tot mai apăsătoare, mai mulți locuitori din Moldova, în căutarea unei vieți mai bune, emigrau şi se angajau în calitate de mercenari în oştile statelor străine: Polonia, Suedia, Rusia etc. Izolat, primii mercenari în oastea rusă sunt menționați în sursele documentare încă din prima jumătate a secolului al XVII-lea, când încep să fie înscrişi în oastea rusă şi primesc moşii [1, 68-69], dar primele detaşamente organizate le avem abia din a doua jumătate a aceluiaşi secol. O horugvie alcătuită din volohi şi din sârbi a fost constituită prin anii 60 ai secolului al XVII-lea sub comanda polcovnicului de origine sârbă Dumitraşcu Raicea, care jurase credință țarului. Acest detaşament „al steagurilor de moldoveni (volohi)" este primul detaşament de cavalerie uşoară format pe teritoriul Ucrainei [1,73-78].

Este de reținut şi faptul că sârbii trec în masă în Imperiul Habsburgic în legătură cu înăsprirea dominației otomane spre sfârşitul secolului al XVII-lea. Este binecunoscută marea migrațiune a sârbilor din 1690. Trecând în Imperiul Habsburgilor, sârbii au căutat să obțină un teritoriu pentru națiunea lor, fiindcă doar autonomia religioasă nu evita ciocnirile cu administrația austriacă şi ungară. La adunarea populară din 1694 sub egida patriarhului şi vicevoievodului, s-a hotărât să solicite împăratului habsburgic să acorde sârbilor un teritoriu special în Valahia Mică[1] situată între râurile Sava şi Drava. Leopold I permite, dar în decretul imperial nu era vorba despre careva autonomie administrativă pentru sârbi. Ulterior, la 1707 şi în anii următori sârbii solicită şi alte teritorii, dar cerințele lor au rămas fără răspuns [9, 54-55]. Evident, această stare tensionată i-a

[1] La 1630 vlahii de aici obțin un statut special. Detalii *a se vedea:* Statuta Valachorum, 1630 (http://www.skdprosvjeta.com/page.php?id=33) (ultima accesare 15.12. 2013).

determinat pe mulţi dintre ei să răspundă pozitiv la chemările Rusiei. Dar, împreună cu sârbii, în amintitul proces de migraţiune, care a continuat pe parcursul secolului al XVIII-lea, au fost atrase şi alte etnii din Balcani, inclusiv vlahi [9,29,83,109].

Specialiştii susţin că detaşamentele de husari au apărut în armata rusă în anii 30 ai secolului al XVII-lea. Dar, ţinând cont de cheltuielile mari necesare pentru întreţinerea lor, spre sfârşitul secolului al XVII-lea acestea au rămas în număr destul de limitat. Redresarea situaţiei este atribuită de istorici lui Petru I, care pe 20 aprilie 1707 acordă un brevet moldoveanului Apostol Chigheci „ca unuia care urmează să fie comandant al steagurilor de moldoveni ce se vor aduna … ca el să primească în slujba noastră numărul de moldoveni ce i s-a poruncit, atât ofiţeri, cât şi ostaşi de rând şi în vederea viitoarei campanii să-i pregătească potrivit instrucţiei ce i s-a dat" [8, 257]. În aceeaşi zi el este primit în slujba Rusiei în calitate de comandant al Horugviei Moldoveneşti [14, vol. IV, 379]. Apostol Chigheci a depus jurământul militar obligându-se să slujească cinstit şi să depună toate eforturile pentru a înrola în detaşament moldoveni buni şi iscusiţi din punct de vedere militar [8, 369][2]. Detaşamentul nou-organizat urma să aibă 309 persoane: 1 comandant, 2 rotmiştri, 3 porucici, 3 horungi şi 300 ostaşi de rând [8, 369]. Apostol Chigheci, „moldovean de neam şi cu adevărat pravoslavnic, om de ispravă în toate, deosebit de iscusit în arta cavalerească şi care va fi credincios în slujba voastră", a fost recomandat încă la începutul lunii martie 1707, la solicitarea ţarului Petru I, de către un alt moldovean, polcovnicul Constantin Turculeţ [8, 250]. Instrucţia dată cu această ocazie de către ţar lui Apostol Chigheci stipula destul de limpede că atât ofiţerii, cât şi ostaşii să fie de „neam moldovenesc" (*Волохскаго народа*) [14, vol.IV, 380].

Mai mulţi moldoveni, care se aflau în serviciul regelui suedez şi al hatmanului Mazepa, au trecut în serviciul Rusiei. Spre exemplu, în 1709 la polcovnicul de Mirgorod au trecut doi rotmiştri împreună cu două horugvii de moldoveni [10].

Aşadar, putem afirma cu certitudine că renovarea detaşamentelor de cavalerie uşoară, numiţi ulterior husari, în armata rusă la începutul secolului al XVIII-lea a fost făcută cu participarea directă a moldovenilor, fie că este vorba de comandant, de ofiţeri sau de simpli ostaşi. Dacă în secolul al XVII-lea detaşamentele de mercenari erau utilizate pentru lupta împotriva tătarilor, polonilor, hatmanilor ucraineni, nemulţumiţi de politica Rusiei etc., în prima jumătate a secolul al XVIII-lea moldovenii sunt utilizaţi în timpul campaniilor militare ruseşti în Moldova.

Apostol Chigheci şi detaşamentul său (în aprecierea cronicarului Ion Neculce, de cca 500 de moldoveni) a participat alături de trupele ruse la Campania de pe Prut, intrând, împreună cu brigadirul Kropot, care se afla în fruntea unui detaşament de cca 3 000 de ostaşi, printre primii în Moldova [2, 380].

În ianuarie 1737 Minih indica că volohii din Polonia au fost înscrişi de el în rândurile husarilor [11, 186].

Încă din primăvara anului 1739 a fost fortificată pregătirea militară a husarilor. Aşa, conform unei dispoziţii guvernamentale, acei cazaci din Ucraina care au fost „învăţaţi în exerciţiile militare" la Riga, la generallocotenentul von Bismark, urmau să fie repartizaţi, cu voia şi ştirea generalului-feldmareşal Minih, în polcurile de draguni şi în corpul de husari (*Гусарский корпус*) [14, vol.X, 768]. A.Baiov, autorul unui studiu consacrat armatei ruse din timpul Anei Ioanovna, sublinia că în campania preconizată pentru anul 1739, ţinând cont de intenţia comandantului suprem de a invada Moldova, „volohii puteau fi foarte folositori". De aceea, au fost luate toate măsurile pentru a întări Polcul Moldovenesc. În primul rând, peste hotare au fost trimişi patru ofiţeri care au recrutat un mare număr de doritori, dar, ţinând cont de greutăţile legate de trecerea hotarului, majoritatea din ei a promis că se va alătura Polcului Moldovenesc după intrarea trupelor ruse în Moldova şi Valahia. Cât priveşte corpul de ofiţeri, la propunerea lui Constantin Cantemir, el era completat cu străini. Persoanele care se înrolau în Polcul Moldovenesc primeau salariu aşa ca şi dragunii, pentru a se asigura cu proviziile şi echipamentul necesar. În acelaşi timp, s-a hotărât ca armele cu cremene să li se dea din contul statului, iar pistoalele şi alt echipament să li se dea din acele care au fost decontate din alte polcuri, ca fiind într-o stare proastă. Pentru instruirea husarilor din Polcul Moldovenesc au sosit doi ofiţeri. De asemenea, s-a prevăzut trimiterea în Polcul Moldovenesc a 100 de cazaci care au trecut pregătirea necesară la Riga, prevedere care nu s-a mai realizat din cauza lipsei uniformei necesare pentru aceştia. Pentru completarea Polcului, Constantin Cantemir a mai primit 2 tunuri, 400 de cai, 328 de ruble, 3 000 de arşini (1 arşin=70,9 cm) de postav, 50 de corturi, 20 de tobe, 8 drapele etc. În aşa fel, către 1 aprilie 1739 Polcul Moldovenesc avea deja un

---

[2] Textul integral al jurământului în: Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Первое. Том IV. 1700-1712 гг. Издательство: Тип. II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. СПб., 1830, № 2148, с.380.

număr de 700 de luptători divizaţi în 8 companii, 4 regulate, iar 4 organizate după modelul husarilor. Singur Constantin Cantemir a fost ridicat în gradul de brigadir [6, 88-89]. În legătură cu campania care se prevedea, Minih a ordonat ca trupele să nu ia cu ele provizii suplimentare, în special vin, pentru vânzare, în afară de strictul necesar. Totuşi, ulterior, pentru unele detaşamente, în acelaşi rând şi pentru Polcul Moldovenesc, au fost făcute unele excepţii, acesta din urmă primind norma de posmagi pentru 3,5 luni [6, 97]. Evident, comandamentul militar rus îşi dădea seama că nu va putea duce cu sine întreaga cantitate necesară de pâine, de aceea se prevedea ca în Moldova pâinea să fie cumpărată sau rechiziţionată [6, 106].

Pe 15 mai 1739 Polcul Moldovenesc cu 800 de călăreţi şi 2 tunuri, dislocat în Pereiaslavl, a trecut Niprul, pe pod, prin Kiev [6, 144]. Conform planului, el urma să participe la operaţia de ocupare a Hotinului[3]. Dar despre planul năvălirii în Moldova şi Valahia Minih a anunţat generalii săi abia pe 22 mai [6, 148].

O lună mai târziu, pe 26 iunie 1739, detaşamentul polcovnicului Kapnist ajunge la Nistru, în regiunea localităţii Dzghineţ, 15 verste de la Soroca. Aici el împarte detaşamentul său în trei părţi. Una din ele, sub comanda sotnicului Afendic, un bun cunoscător al locurilor din Moldova, şi rotmistrului Polcului Moldovenesc, Ştefan Chifa, este trimisă spre Soroca. Sotnicul Afendic a reuşit să ocupe oraşul care a fost ars, iar locuitorii care nu au reuşit să fugă din oraş au fost omorâţi; doar un singur turc a fost luat prizonier. Din Soroca au fost jefuite multe bunuri: bani, cai, şei, îmbrăcăminte etc. [6, 171].

În seara zilei de 19 iulie 1739 însuşi Minih ajunge la Nistru, în regiunea localităţii Şincovăţ, situat la cca 50 de verste mai sus de Hotin, şi trimite un detaşament peste Nistru care s-a întors a doua zi încărcat cu o pradă bogată: diferite bunuri, multe animale, prizonieri moldoveni şi un ienicer [6, 188]. O săptămână mai târziu, pe 27 iulie, din tabăra de la Şincovăţ au fost trimise două detaşamente speciale: unul alcătuit din 100 de moldoveni şi 100 de alţi oşteni, în jos pe Nistru, altul, al polcovnicului Tanschi, în sus pe Nistru. Detaşamentele au primit instrucţiuni clare de la Minih: toate satele, turceşti, moldoveneşti şi lipcane să fie arse, nimic să nu fie lăsat, ca duşmanul să simtă din plin pagubele. Se făcea doar excepţie pentru satele supuşilor poloni. În aceste acţiuni a participat şi polcul lui Constantin Cantemir, care a fost trimis spre Prut pe 20 şi 29 iulie, din care expediţie s-a întors cu un mare număr de animale [6, 190].

Evident, în aceste condiţii locuitorii au părăsit satele şi s-au retras în locuri mai ferite. Totuşi, printre moldoveni erau şi „binevoitori"[4] trupelor ruse. Dintre aceştia erau Lupul din Iaşi, Petru Duca, fratele secretarului domnului Moldovei şi preotul Anania din Dubăsari [6, 108]. De asemenea, în tabăra de la Şincovăţ veneau, treptat, unii moldoveni şi se înrolau în Polcul Moldovenesc [6, 192]. Până pe 1 august 1739 în oastea rusă s-au înrolat 7 ofiţeri şi 178 de ostaşi de rând [6, 62]. Sunt interesante şi alte cifre pe care le aduce A.Baiov, potrivit cărora la începutul lunii august din numărul total al trupelor doar 636 erau moldoveni, dintre care 22 de bolnavi [6, 65]. Este de bănuit că avea loc şi un alt fenomen, anume: dezertarea oştenilor din Polcul Moldovenesc, fenomen rămas total în afara atenţiei cercetătorilor.

Pe 25 august 1739 Constantin Cantemir a foat numit în fruntea unui detaşament de 3324 de ostaşi, trupe regulate şi neregulate, în a căror componenţă a intrat şi Polcul Moldovenesc, detaşament creat cu scopul să ocupe oraşul Iaşi şi să îndemne locuitorii să primească supuşenia rusă. Personal Constantin Cantemir urma să convingă locuitorii Moldovei să se întoarcă pe la casele lor şi să strângă roada de pe câmpuri; să ajute la construcţia întăriturilor militare pentru ruşi; să propună „binevoitorilor" dintre localnici să aducă pentru oastea rusă provizii, hrană etc., promiţând pentru aceasta plată şi alte privilegii. Concomitent se anunţa că acei care nu vor fi binevoitori şi vor colabora cu duşmanul, moşiile şi animalele le vor fi confiscate pentru necesităţile armatei, iar casele le vor fi ruinate; să ocupe depozitele cu provizii aflate în raza de acţiune a trupelor de 20-30 de verste; să încerce înclinarea tătarilor din hoardele Belgorod, Bugeac, Nohai şi să-i convingă să treacă sub protecţia Rusiei; pentru acesta, prin oameni iscusiţi, să trimită la ei Manifestele lui Minih [6, 242-243].

Detaşamentul în frunte cu Constantin Cantemir nu întâlneşte nicio rezistenţă şi pe 1 septembrie 1739 ocupă oraşul Iaşi, unde peste câteva zile soseşte şi Minih [6, 242-247][5].

---

[3] А.Байов. *Русская армия в царствование императрицы Анны Иоановны. Война России с Турцией в 1736-1739 гг. Кампания 1739 г.* СПб., Электро-Типография Н.Я. Стойковой, 1906, с.130-131. Comandamentul trupelor ruse intenţiona să mărească Polcul Moldovenesc până la 10 companii cu un efectiv de 1 000 de ostaşi de rând, însă, din cauze rămase necunoscute, proiectul nu a fost acceptat de Petersburg (Idem, Примечания, с.32).
[4] Termenul este luat în ghilimele chiar de A.Baiov.
[5] Tratatul încheiat de boierii moldoveni cu Minih pe 5 septembrie 1739 nu constituie obiectul examinării în acest studiu.

Polcul Moldovenesc intra în componenţa garnizoanei Iaşului, dar Constantin Cantemir se ocupa şi de crearea rezervelor de provizii care erau trimise la Hotin [6, 248-249][6]. Minih se pregătea să lărgească spaţiul ocupat de trupele ruse spre hotarul cu Austria şi chiar să ocupe Valahia. Ordinul acestuia prevedea aducerea locuitorilor în supuşenie rusă, iar în cazul în care în anumite locuri ei nu se supun, să fie jefuiţi; celor care se supun să nu li se facă nimic. Polcul Moldovenesc a fost trimis spre Galaţi cu intenţia de a-l captura pe domnul Moldovei Grigore Ghica, dar, menţionează A.Baiov, Constantin Cantemir fără nicio dorinţă a părăsit Iaşii şi în vreo 4-5 zile abia a făcut 6 verste, ceea ce a permis domnului Moldovei să părăsească Galaţii. Minih şi-a exprimat nemulţumirea faţă de aceste acţiuni ale lui Constantin Cantemir, dar acesta s-a îndreptăţit prin aceea că are puţine tunuri şi puţini ostaşi pentru o asemenea operaţie [6, 251].

D.F. Maslovski, autorul unui studiu fundamental despre războiul de şapte ani, referindu-se succint şi la campania din 1739, a considerat necesar să se oprească doar la acţiunile Regimentului Moldovenesc sub comanda cneazului Constantin Antiohovici Cantemir, şi doar la partea negativă a acţiunilor acestuia. Având indicaţia să acţioneze doar împotriva turcilor, sublinia D.F. Maslovski, cneazul Cantemir, dintr-o duşmănie personală faţă de contele Potoţki, a năvălit pe moşiile acestuia pe care le-a trecut prin foc şi sabie, aşa că împărăteasa s-a obligat să plătească despăgubiri o sumă destul de semnificativă [13, 191-192].

În timpul războiului ruso-austro-turc din anii 1735-1739, Regimentul Moldovenesc de husari, alături de celelalte trei Regimente alcătuite din mercenari străini, unguri, sârbi şi gruzini[7], în vara anului 1739, având în frunte pe Constantin şi Dumitraşcu Cantemir, feciorii lui Antioh Cantemir, fostul domn al Moldovei, a participat la operaţiile militare. Detaşamentul lui Constantin Cantemir [6; 12][8] a intrat în Iaşi pe 2 septembrie 1739 şi mitropolitul şi unii boieri „i-au închinat cheile ţării şi steagurile slujitorilor. Şi s-au împreunat cu mare bucurie ş-au purces pen Ieşu" [2, 463]. După sosirea lui Minih la Iaşi, acesta i-a poruncit lui Dumitraşcu Cantemir să-l prindă pe domnul ţării Grigore al II-lea Ghica (1735-1739), dar nu a reuşit. Insuccesul l-a determinat să jefuiască cumplit Focşanii – şi partea moldovenească, şi cea muntenească. Ion Neculce menţiona că aşa „i-au prădat de-au rămas oamenii cu peili goale, numai cu sufletele". Mai mult chiar, sublinia cronicarul moldovean, „au lovitu şi pe la Mera de au luat pe Lupul aga şi pe socru-său, mitropolitul Sidis". În acelaşi timp, Constantin Cantemir a primit porunca lui Minih să vegheze „asupra Huşilor, … să ste în prejma tătarilor" [2, 464]. El reveni ulterior la Iaşi, „să hie cu boierii sinat", dar, în virtutea faptului că Austria semnase pacea cu Poarta, trupele ruse au trebuit să părăsească Moldova. Retrăgându-se din Iaşi urmau să eie sub strajă pe boierii caimacami „de n-or hi plinit banii", au căutat „în toate mănăstirili bani sau odoară, şi n-au găsit, iar haine n-au luatu în Ieş. Iar greceşti, turceşti au luat tot ce-au găsitu … Mai multu Costantin beizade (Constantin Cantemir – *I.E.*) le lua el. Iar la ţară tot au jăcuitu, şi bucate, şi borfe" [2, 465]. „Şi atunce, continuă cronicarul Ion Neculce, la purcesul lui Mineh, trimis-au de au robitu toţi oamenii den ţinutul Hotinumlui şi di pe marginea Cernăuţului. Şi i-ai trecutu cu copii, cu femei, la Mosc. Şi împărţe pre oameni ca pre dobitoaci. Unii le lua copii, alţii bărbaţii, alţii muierile. Şi-i vinde unii la alţîi fără leac de milă, mai rău decât tătarii. Şi era vreme de iarnă. Bogate lacrămi era, cît s-audze glasul la cer" [2, 466].

Afirmaţiile lui Ion Neculce sunt confirmate de un act din 14 decembrie 1739 emis de domnul Moldovei Grigore Ghica, în care se menţionează că „vinit-au oştile vjschiceşti di-au călcat şi pământul acesta, a Moldovii; cu multă pradă şi jacuri între biiaţii pământeni". Actul domnesc menţionează şi faptul că unii dintre moldoveni au trecut în serviciul Rusiei, unul dintre ei, Constantin, fiul lui Enăchiţă vistiernic „făcându-să căpitan

[6] Garnizoana otomană a cedat Hotinul după pierderea de către turci a bătăliei de la Stăuceni. La negocierile cu turcii asediaţi în Hotin a participat şi Constantin Cantemir, care cunoştea limba turcă (А.А. Кочубинский. *Граф Андрей Ивановичь Остерман и раздел Турции. Из истории Восточного вопроса. Война пяти лет (1735-1739).* Одесса, Типография Штаба военного Округа, 1899, c.478).

[7] Regimentul (rota) de husari gruzini, în număr de 87 de persoane, a fost formată prin Rezoluţia Cabinetului de miniştri din 25 martie 1738 (ПСЗРИ, т. X, 1737-1739. Москва, 1830, №7952, с.956).

[8] Pe 20 august 1739 Maria Cantemir se adresa cu o scrisoare fratelui Antioh care era în Paris, în care face aluzie la verişorii ei, Constantin A.Cantemir şi Constantin St. Cantacuzino: „Mi-e frică mai mult de arma turcească decât de boli. Dumnezeu să-l păzească de tot răul împreună cu verii mei (Constantin A. Cantemir şi Constantin St. Cantacuzino – *I.E.*) care acum luptă în numele adevăratei credinţe" (Дж.Майелларо. *Переписка кн. А.Д. Кантемира с сестрой Марией на итальянском языке. 1734-1744 гг.* În: *Archivio Italo-Russo II a cura di Daniela Rizzi e Andrej Shishkin*, Русско-итальянский архив II / Составители Даниэла Рицци и Андрей Шишкин, Салерно, 2002, с.75) (http://www.v-ivanov.it/wp-content/uploads/2013/08/russko italyansky_archiv_tom2_2002_text.pdf). Pe Cantacuzino îl aflăm în divizia a treia a armatei lui Minih (А.Байов. *Русская армия в царствование императрицы Анны Иоановны. Война России с Турцией в 1736-1739 гг. Кампания 1739 г.* СПб.: Электро-Типография Н.Я. Стойковой, 1906, Примечания, с.47)

de cătane la polcul lui Cantimir, au mai adunat la stiagul lui pre câţva nebuni, ce s-au potrivit lui", făcând împreună „multe urâte fapte", „jăcuind pe pământiani şi muncindu-i". Unii dintre ei „fără nici o pricină s-au hăinit", au părăsit moşiile lor şi „s-au dus cu moscalii, să le slujască lor, şi nu numai cât au jăcuit pe pământeni şi de toată hrana lor i-au păgubit" [3, 148-149].

Polcul Moldovenesc a participat şi la războiul de şapte ani. La începutul anului 1757 Polcul Moldovenesc se deplasase din locul permanent de dislocaţie din Ucraina în regiunea oraşului Narenburg [13, 289]. În martie 1757 Polcul Moldovenesc de husari, de rând cu celelalte polcuri[9] (sârb, unguresc, gruzin), a fost inspectat de Rumeanţev, care nu a constatat pregătirea militară necesară a acestora şi a primit hotărârea ca din fiecare polc să fie format câte un escadron pentru a fi instruit în conformitate cu cerinţele: husarul trebuia să poată descăleca la timp, să poată utiliza armele de foc – pistolul, fiind călare şi după adăpost. După pregătirea necesară, de aprecierea „satisfăcător" a beneficiat doar polcul de Kiev [13, 138]. Prin ordinul din 14 mai 1757 în polcurile de husari a mai fost numit suplimentar câte un doctor [14, vol.XIV, 765]. Conform datelor oferite de D.F. Maslovski, fiecare dintre cele patru polcuri amintite avea un număr de 963 de husari. Dintre aceştia, ştabs-ofiţeri – 3, ober-ofiţeri – 35, caporali – 125, husari de rând – 800 [13, 172]. Totuşi, în legătură cu operaţiile militare împotriva Prusiei, numărul husarilor de rând în polcurile respective a fost mărit de la 800 la 1200 [14, vol.XIV, 765].

Primele date despre participarea detaşamentelor de husari la luptele de sub Berlin sunt oferite de către generalul Cernâşiov într-un raport adresat generalului-anşef Fermor din 28 septembrie 1760. Raportul relatează despre ciocnirile din 26 septembrie de lângă Berlin, la care au participat husarii şi cazacii, generalul evidenţiindu-l în mod deosebit pe polcovnicul Podgoriciani, care s-a manifestat excelent pe câmpul de luptă. Pierderile Polcului Moldovenesc au fost de 4 husari răniţi [16, 4]. În acelaşi raport, Cernâşiov mai sublinia încă odată eroismul „brigadirului Krsnoşcekov, polcovnicului Podgoriciani, podpolcovnicului Tekelli, *căpitanului Polcului Moldovenesc* (numele de familie nu se indică – *I.E.*), *amintitului adiotant Panin* şi … *polcovnicului Miserev* (subl. – *I.E.*))", solicitând ca ultimii trei să fie ridicaţi în grad [16, 46].

Contele I.M. Podgoriciani provenea dintr-un neam de dvoreni sârbi din Dalmaţia şi la 1759 se înscrie în slujba Rusiei polcovnic. Devine ulterior comandant al Polcului Moldovenesc de husari. Pentru merite deosebite în timpul războiului de şapte ani i se conferă gradul militar de brigadir, rămânând în Polcul Moldovenesc. În anul 1765 este numit în fruntea nou-formatului polc Ahtârsk cu conferirea gradului militar de general-maior [7]. În polcul Ahtârsk, împreună cu I.M. Podgoriciani din Polcul Moldovenesc de husari, au mai fost transferaţi 15 ofiţeri sârbi[7]. Este, deci, limpede că în Polcul Moldovenesc de husari intrau şi alte etnii.

Detalii interesante despre mişcarea trupelor ruse spre Berlin şi asediul oraşului aflăm din relatarea general-maiorului Totleben din octombrie 1760. El scrie că pe 26 septembrie 1760 a primit ordinul contelui Fermor să meargă spre Berlin, în acel timp fiind cantonat în satul Şenov, la o milă de Glogau, cu patru polcuri de husari şi cinci polcuri de cazaci. Primind ordinul respectiv, Totleben a luat cu sine polcurile de husari, moldovenesc, sârb şi croat şi trei polcuri de cazaci. Polcul de husari unguresc şi două polcuri de cazaci au rămas temporar pe loc. În aceeaşi zi, 26 septembrie, el a înaintat 5 mile până la Rukersdorf, situat la o milă de Sagana, unde şi-a stabilit lagărul. A doua zi, pe 27 septembrie, a mai înaintat 4 mile şi şi-a stabilit noul lagăr la Sorau. Urmează înaintarea spre Guben şi Beeskov, unde ajunge pe 30 septembrie, apoi pe 2 octombrie continuă marşul prin Storkau până la Vustergauzen. În dimineaţa zilei de 3 octombrie marşul spre Berlin a fost continuat de detaşamentele de husari şi draguni. În aceeaşi zi, la ora 11.00 ele ajung la Berlin în faţa Porţilor Kotbusk (*Котбусскими воротами*) şi Gallişsk (*Галлишскими воротами*), ocupând înălţimile din faţa lor [16,47]. Ţinând cont de situaţia complicată în timpul asediului Berlinului, de împotrivirea dârză a nemţilor, dar şi de lipsa de provizii şi armament, Totleben hotărăşte să ocupe Kepenikul, situat pe o insulă de pe râul Şpreea, trimiţând încolo un polc de cazaci şi unul de husari. Nu ştim pe care anume, pe cel moldovenesc sau unul din celelalte două. Oricum, aflând despre rezistenţa de la Kepenik, Totleben, cu polcurile de husari rămase cu el, se îndreaptă spre Kepenik, care, în cele din urmă, s-a predat [16, 47]. Ulterior, pentru atacul decisiv asupra Berlinului, Totleben primeşte ajutor de la contele Cernâşiov, două polcuri de pedestraşi şi două tunuri mari; în schimb el îi cedează acestuia Polcul Moldovenesc de husari. Pe 7 octombrie trupele

[9] Polcul de husari Slobodsk a fost înfiinţat pe 21 martie 1757 (ПСЗРИ, т. XIV, 1754-1757. Москва, 1830, № 10 712, с.752), iar polcurile de husari bulgar şi macedonian au fost înfiinţate pe 9 martie 1759 (ПСЗРИ, т. XV, 1758-1762. Москва, 1830, № 11143, с.563)

STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE, 2015, nr.4(84)
Seria "Ştiinţe umanistice" ISSN 1811-2668 ISSN online 2345-1009 p.28-34

contelui Cernâşiov şi cele ale lui Totleben[10] s-au apropiat de Berlin. În urma unor lupte crâncene, pe 8 octombrie 1760 Berlinul a capitulat [16, 49-50].

Evident, după operaţiile militare mulţi dintre husari, ofiţeri şi ostaşi de rând au fost răniţi şi au pierdut capacitatea de luptă. Conform Ukazului Senatului din 28 noiembrie 1760, ei au fost trecuţi în rezervă şi li s-a acordat o pensie pentru a se întreţine, subliniindu-se că ei nu au altă sursă de venit, aici, în Rusia. Mai mult chiar, după decesul lor, pensia urma să fie primită de soţiile şi copiii lor, în speranţa că aceştia vor completa rândurile husarilor [14, vol.XV ,569].

În anul 1761 generalul-locotenent, cneazul C.A. Cantemir era şeful Diviziei Ucrainene. În această funcţie a sa el făcea încercarea, fără succes, de a rezolva un litigiu dintre polcovnicii Nepâşnâi şi Kulikovski. Nereuşind să aplaneze conflictul pe loc, Cantemir eliberează lui Nepâşnâi un paşaport, sub motivul că acesta merge cu „treburi importante" la Petersburg, pentru ca în capitala Imperiului Rus să-şi rezolve problema. Aici însă este arestat şi s-a constatat că el nu are nicio „chestiune importantă". Concomitent, s-au cerut explicaţii de la C.A. Cantemir, de ce el a eliberat un asemenea paşaport, fiind atenţionat ca pe viitor să nu mai elibereze asemenea acte [5, 198-199].

Conform istoricului E.Albovski, pe 5 martie1763 cneazul C.A. Cantemir a fost înlăturat de la conducerea Diviziei Ucrainene din următoarele cauze:

- Fără plată a întărit după soţia sa moşii[11].
- Numea cazaci pentru a efectua lucrările sale personale.
- Lua mită.

De asemenea, din banii statului, fără niciun temei legitim, a luat 2121 ruble şi 26 copeici, care aşa şi nu i-a mai întors. La toate acestea urmează Ucazul împărătesei din 15 martie 1765 care specifica că pentru toate acestea Cantemir urma să fie judecat de tribunalul militar, dar împărăteasa, din milă şi ţinând cont de serviciile din războiul trecut, dar mai ales de credinţa cumnatului său, camergherului Passek, a hotărât pensionarea lui în gradul militar pe care îl deţine. Cantemir şi-a recunoscut întreaga vină şi a fost eliberat din serviciu cu o pensie anuală de 1500 de ruble, „pentru că este străin" (*за его иностраннству*) [5, 199].

După războiul de şapte ani, Rusia începe reformarea polcurilor de cazaci, finalizată cu manifestul din 25 iulie 1765, manifest de lichidare a căzăcimii – toţi locuitorii Ucrainei se egalau în drepturi cu supuşii ruşi [5, 207-211]. E.A. Şcerbinin, devenit şi primul guvernator al nou-formatei gubernii Harkov, a primit porunca împărătesei de a reforma polcurile de cazaci şi de a le transforma în polcuri de husari. Pentru realizarea reformei a fost formată „Expediţia pentru formarea polcurilor de husari", la care scop au fost alocate 100 000 de ruble [5a, 3-5].

În legătură cu evenimentele descrise mai sus a avut loc şi lichidarea Polcului Moldovenesc. Anterior a fost modificat locul său de cantonament. Ca unul din polcurile de husari de elită, Polcul Moldovenesc a fost plasat pentru cantonament permanent în Kiev, dar, conform hotărârii imperiale din 11 iunie 1764, a fost aşezat pe pământurile de lângă Nipru, special destinate pentru aşezarea lui. Actul respectiv mai prevedea că acei care nu vor dori să se aşeze pe noile locuri, ofiţeri sau ostaşi de rând, să fie repartizaţi în alte polcuri [14, vol.XVI, 795]. Se cunoaşte faptul că pe 3 martie 1765 au fost create polcurile de husari Ostrogojsk, Ahtârsk etc., în care au fost incluse şi unele escadroane ale Polcului Moldovenesc. Spre exemplu, amintitul mai sus I.M. Podgoriciani, care s-a aflat în fruntea Polcului Moldovenesc de husari, devine comandantul polcului Ahtârsk [4]. Majoritatea husarilor din Polcul Moldovenesc au fost repartizaţi în polcul de Samara [5a, 5].

În polcul de Harkov erau 22 de ofiţeri străini, dar care, în afară de limba naţională, puteau să scrie şi să citească ruseşte. Dintre aceştia erau 7 sârbi, 4 unguri, 2 moldoveni, 5 gruzini şi 4 nemţi [5a, 25].

Aşadar, sursele istorice atestă cu lux de amănunte prezenţa mercenarilor moldoveni (volohi) în oastea rusă. În legătură cu această realitate apare, desigur, întrebarea: putem noi oare invoca serviciul mercenarilor moldoveni în oastea rusă drept argument pentru a demonstra prietenia multiseculară dintre popoarele „moldovenesc" şi rus, aşa cum proceda istoriografia sovietică şi mai procedează unii istorici şi astăzi? Moldovenii mercenari s-au aflat şi în serviciul altor state (spre exemplu, Polonia şi Suedia), dar aprecieri similare nu avem. Este binecunoscut faptul că în armata rusă, începând cu Petru I, sunt invitaţi numeroşi

---

[10] Totleben a fost învinuit de activitate subversivă împotriva statului rus. Către 11 aprilie 1763, deja 3 ani stătea în închisoare, lipsit de toate drepturile (ПСЗРИ, т. XVI, 1762-1765. Москва, 1830, № 11 794, с.222-223).

[11] Hotărârea imperială este din 15 martie 1765, moşiile luate abuziv au fost retrocedate, iar Cantemir şi-a recunoscut vina (ПСЗРИ, т. XVII, 1765-1766. Москва, 1830, № 12 356, с.87).

militari străini din statele Europei Occidentale, dar concluzia referitoare la „prietenia multiseculară" cu aceste state a fost şi este evitată.

Evident, apare şi întrebarea dacă erau în epoca respectivă aprecieri care indicau la situaţia reală. Desigur, erau. Spre exemplu, ofiţerul armatei ruse Martos, care a participat la războiul ruso-turc din anii 1806-1812, fiind pe teritoriul Moldovei din martie 1808, scria despre moldoveni că sunt străini după limbă, obiceiuri, îmbrăcăminte, mod de viaţă, dar sunt oameni buni, doar de „o religie cu noi". Referindu-se la războaiele ruso-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, el scria: „*Образ тогдашней войны отвратил сердца молдавского народа от русских*" [15, 311-312].

Bibliografie:

1. EREMIA, I.A. *Ţara Moldovei şi Rusia. Relaţii politice în a doua jumătate a sec. al XVII-lea.* Chişinău: USM, 1993.
2. *Letopiseţul Ţării Moldovei … Cronici* / Îngr. textelor, glosar şi indice de Tatiana Celac. Chişinău: Hyperion, 1990.
3. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol.VIII. *Documente moldoveneşti din secolul al XVIII-lea (1711-1750). Cărţi domneşti şi zapise* / Coordonator: membru corespondent al AŞM Demir Dragnev. Chişinău: Firma editorial-poligrafică „Tipografia Centrală", 1998.
4. *12-й Гусарский Ахтырский Её Императорского Высочества Великой Княгини Ольги Александровны полк* (http://www.imha.ru/1144537228-gusarskiy-12-go-ahtyrskiy-ee-imperatorskogo-vysochestva-velikoy-knyaginm-olgi-aleksandrovny-polk.html#.Uq) (ultima accesare 9 decembrie 2013)
5. АЛЬБОВСКИЙ, Е.А. *История Харьковского слободского казачьего полка*. Харьков, 1895.

5a. АЛЬБОВСКИЙ, Е.А. *История Харьковского полка*. Минск: Паровая Типо-литография В.Н. Соломонова, 1897.

6. БАЙОВ, А. *Русская армия в царствование императрицы Анны Иоановны. Война России с Турцией в 1736-1739 гг. Кампания 1739 г.* СПб.: Электро-Типография Н.Я. Стойковой, 1906.
7. ЖЕЛТОБОРОДОВ, А. *Сербы – офицеры Слободских гусарских полков в 60-е и 70-е гг. XVIII в.* http://rastko.rs/rastko/delo/13843%22TARGET=%22photofile%22 (ultima accesare 8 decembrie 2013).
8. *Исторические связи СССР и Румынии в XV – начале XVIII в. Документы и материалы в трех томах*. Том III, *1673-1711*. Москва: Наука, 1970.
9. КОСТЯШОВ, Ю.В. *Сербы в Австрийской монархии в XVIII веке: Монография*. Калининград: Изд.-во Калининградского ун-та, 1997.
10. КОСТОМАРОВ, Н. *Мазепа* (http://histans.com/LiberUA/5-250-01792-4/5-250-01792-4.pdf).
11. КОЧУБИНСКИЙ, А.А. *Граф Андрей Ивановичь Остерман и раздел Турции. Из истории Восточного вопроса. Война пяти лет (1735-1739)*. Одесса: Типография Штаба военного Округа, 1899.
12. МАЙЕЛЛАРО, Дж. Переписка кн. А.Д. Кантемира с сестрой Марией на итальянском языке. 1734-1744 гг. В: *Archivio Italo-Russo II a cura di Daniela Rizzi e Andrej Shishkin*, Русско-итальянский архив II / Составители Даниэла Рицци и Андрей Шишкин, Салерно, 2002, с.75 (http://www.v-ivanov.it/wp-content/uploads/2013/08/russko italyansky_archiv_tom2_2002_text.pdf).
13. МАСЛОВСКИЙ, Д.Ф. *Русская армия в семилетнюю войну*. Москва: Типография Окружного штаба, 1886.
14. *Полное собрание законов Российской Империи.* Собрание Первое. Том IV. *1700-1712 гг*. СПб.: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830.
15. ТИТОВ, А.А. Записки инженерного офицера Мартоса о Турецкой войне в царствование Александра Павловича (1806-1812). В: *Русский архив*, 1893, ч.5-8, с.308-320.
16. *Хрестоматия по истории международных отношений* / Сост. Д.В. Кузнецов. В 5-ти книгах. [Электронный ресурс] Книга 3. Новое время. Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2013 (http://istfil.bgpu.ru/) (ultima accesare 5 decembrie 2013)

Prezentat la 01.04.2014